

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið
Skuggasundi 1
101 Reykjavík

Reykjavík 7. mars 2025

2503001HA BG
Málalýkill: 30.22

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um varnir gegn mengun hafs og stranda (móttaka úrgangs í höfnum), S-46-2025

Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar hvað varðar skilgreiningar á hugtökum, skyldu hafnarstjórna að gera áætlun um móttöku úrgangs og framleifa og breytingu á gildissviði laganna varðandi tiltekin skip. Samsvarandi breyting er gerð á hafnalögum.

I. UMSÖGN UM EINSTÖK ATRIÐI FRUMVARPSINS

2. gr. Áætlun um móttöku og meðhöndlun úrgangs og framleifa

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að hafnarstjórnun verði gert að gera áætlun um móttöku og meðhöndlun úrgangs og framleifa. Samkvæmt 6. gr. laga um meðhöndlun úrgangs nr. 55/2003 skal sveitarstjórn, ein eða fleiri í sameiningu, semja og staðfesta svæðisáætlun um meðhöndlun úrgangs sem gildir fyrir viðkomandi svæði til tólf ára í senn sem endurskoðuð er a.m.k. á 6 ára fresti. Ekki verður séð hvernig þessar tvær áætlanir tengjast en skyldur sveitarfélaga í úrgangsmálum er nú þegar dreift í fjölda lagabálka og mikilvægt að tryggja einfaldlega og skýrar skyldur á sveitarfélög og hafnir. Er því óskað eftir frekari skýringum hvernig þessar áætlanir virka saman og hvort hafnir hafi ekki nú þegar verið að vinna slíkar áætlanir.

3. gr. og 6. gr. Greiðsla á gjaldi fyrir móttöku og meðhöndlun frá skipun útvíkkuð til fleiri aðila.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að skylda á greiðslu á gjaldi fyrir móttöku og meðhöndlun á úrgangi frá skipum taki einnig til fiskiskipa og skemmtibáta sem mega ekki flytja fleiri en 12 farþega. Þessi breyting hefur því áhrif á gjaldskrá hafna þar sem fleiri skip eiga að greiða gjald fyrir móttöku og meðhöndlun úrgangs. Óskað er eftir skýringum á því hvort þetta þýði að engar sérreglur gildi um greiðslur þessara skipa þegar undanþágan fellur niður. Hafnasambandið vill nýta tækifærið og ítreka fyrri ábendingar til ráðuneytisins um mikilvægi þess að fara í heildarendurskoðun á hafnalögum sem eru komin til ára sinna. Sérstaklega þarfnast 17. gr. endurskoðunar enda hefur þeirri grein verið breytt ítrekað og endurspeglar ekki lengur núverandi umhverfi hafna. Sjá meðfylgjandi fylgiskjal 1 er fjallar um nauðsynlega endurskoðun hafnalaga.

5. gr. Gildistaka og Innleiðing

Ekki hefur verið tekið tillit til þess tíma er tekur að innleiða breytingar en mikilvægt er að tryggja að skilvirkni sé í fyrirrúmi og núverandi kerfi nýtist

áfram. T.d. þurfa hafnir að breyta sínum gjaldskrá og skip að innleiða nýja ferla og hugsanlega rafræn kerfi. Erfitt er að hefja slíkan undirbúning fyrr en lögin hafa verið samþykkt og því óraunhæft að þau öðlist þegar gildi við samþykkt þeirra.

Rafræn kerfi og kostnaðarmat

Óljóst er hvort öllum notendum hafna sem falla undir löggjöfina hafi upplýsingaskyldu í gegnum SafeSeaNet og hvort slíkt sé raunhæft t.d. varðandi skemmtibáta sem fara tilfallandi út í örfáar klukkustundir í senn.

Einnig hefur ekki verið tekið saman kostnað við að tryggja að núverandi kerfi, sem hafnirnar kostuðu við að þróa (Port master), nýtist áfram í óbreyttri mynd né tekið tillit til hugsanlegs kostnaðar ríkissjóðs vegna aukina krafna um upplýsingar í rafrænum kerfum og breytingar á þeim.

II. Önnur atriði

Hafnasambandið vill ítreka fyrri umsögn um áform um breytingar á sömu lögum frá 4. janúar 2023 þar sem óskað var eftir því að skyldur hafna og sveitarfélaga yrði afmarkað betur í gildandi lögum sérstaklega varðandi skyldur hafna til móttöku úrgangs sem falla undir framlengda framleiðendaábyrgð, s.s. veiðarfæri. Að mati Hafnasambandsins vantar afmörkun á því að tiltekinn úrgangur falli undir framlengda framleiðendaábyrgð og sé því ekki á ábyrgð hafna að taka við þeim úrgangi, þrátt fyrir almenna skyldu hafna til að koma upp viðunandi aðstöðu til að taka við úrgangi og framleifum frá skipum. Að mati Hafnasambandsins er einnig nauðsynlegt að taka skýrar fram að SFS, f.h. úrtgerðarfyrirtækja, eru ábyrg fyrir móttöku allra veiðarfæra sem falla undir veiðarfærasamninginn, skýrslugjöf til Umhverfisstofnunar um magn úrgangs sem fellur til og ráðstöfun hans o.s.frv. Sjá meðfylgjandi fylgiskjal 2.

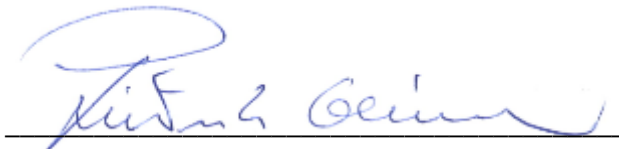
Hafnasambandið vill einnig vekja athygli á því að lögin í dag taka ekki á ábyrgð hafna þegar kemur að úrgangi sem fangaður er af tilviljun.

III. NIÐURLAG

Hafnasamband Íslands óskar eftir því að fá að fylgja eftir umsögn þessari við ráðuneytisins.

Virðingarfyllt

HAFNASAMBAND ÍSLANDS

Lúðvík Geirsson

formaður stjórnar Hafnasambands Íslands

Tillaga að ákvæðum nýrra hafnalaga

Inngangur:

Í samburði við erlendar hafnir er saga íslenskra hafna stutt og ekki nema liðlega öld síðan fyrstu alvöru hafnarmannvirkin voru gerð. Eflaust líta margir á hafnir sem sjálfsagðan hlut, en í stærra samhengi eru hafnir mikilvægur hluti innviða þjóðarinnar og hornsteinn samgöngukerfisins. Hafnir eru því lykil mannvirki efnahagslífs og búsetuskilyrða í flutningum á hvers kyns vörum, hráefni og farþegum. En hafnir eru einnig mikilvægir öryggisinnviðir, sem fremur lítill gaumur er gefinn á Íslandi. Um hafnir er því mikilvægt að gildi vel í grunduð löggjöf, sem styður við uppbyggingu og starfsemi hafna.

Núgildandi hafnalög nr. 60/2003 tóku við af eldri hafnalögum frá árinu 1994. Þegar núgildandi lög voru samin var m.a. litið til dönsku hafnalaganna, en að auki voru nokkur grundvallaratriði höfð til hliðsjónar:

- ✓ Ákveðið var að hverfa frá samræmdri gjaldskrá sem gefinn var út af samgönguráðuneytinu en hverri höfn látið eftir að setja sér gjaldskrá.
- ✓ Leitast var við að auka sjálfstæði hafna m.a. með því að gera höfnum kleift að starfa í mismunandi rekstrarformum.
- ✓ Leitt var í lög að almennar samkeppnisreglur giltu um starfsemi hafna.
- ✓ Leitt var í lög að almennar reglur um virðisaukaskatt giltu um rekstur hafna, sem ekki falla undir málaflokka sveitarsjóða.
- ✓ Leitast var við að auka gegnsæi og upplýsingagjöf gagnvart notendum.
- ✓ Opnað var á heimild hafna sem ekki teljast til opinbers rekstrar að greiða eigendum eðlilegan arð af fjárbindingu.

Um margt hafa gildandi lög leitt til jákvæðra breytinga í rekstrarumhverfi hafnanna, en ef lög in eru borin saman við hafnalög í Noregi og Danmörku þá ganga íslensku hafnalögin lengra í nokkrum þáttum m.a. varðandi skilgreiningu gjalddökuheimilda á meðan lítið er kveðið á um starfsheimildir hafna. Þess ber að geta að á Norðurlöndum eru gildandi hafnalög í Danmörku og Noregi, en engin slík lög eru í Svíþjóð, Finnlandi og Færeyjum.

Hafnalögin frá 2003 hafa þann annmarka að heimildir hafna til álagningu þjónustugjalda eru talin upp með tæmandi hætti og ákvæði laganna um álagningu gjalda og ábyrgð greiðenda eru flókin. Þá er í ýmsum öðrum lögum kveðið beint á um skyldur og heimildir hafna, sem betur færi á að væru í hafnalögunum. Loks skal nefnt að áhugi stjórnvalda á að innleiða þjónustutilskipun ESB nr. 352 frá 2017 þarfnast sérstakrar skoðunar m.t.t. hagsmuna hafna og notenda hafna.

Hafnasambands Íslands hefur látið vinna tillögu að endurbættum hafnalögum þar sem hagsmunir hafnanna eru í forgrunni á grundvelli stöðu þeirra sem mikilvægir innviðir samfélagsins.

I. kafli. Almenn ákvæði.

1. gr. Gildissvið og markmið.

Lög þessi taka til allra hafna sem notaðar eru til afgreiðslu og þjónustu skipa, afgreiðslu á vörum, ökutækjum og farþegum og við löndun á sjávarafurðum. Hafnir á Íslandi eru mikilvægur hluti samgöngukerfis og þjóðaröryggisstefnu. Markmið laganna er að tryggja flutningaöryggi með vörur til og frá landinu, örugga móttöku, viðlegu og brottför skipa og báta og nauðsynlega þjónustu í höfnum.

Skýring: Bætt er inn í markmið og gildissvið laganna orðalagi sem dregur betur fram hlutverk hafna og mikilvægi hafna fyrir samfélagið.

2. gr. Yfirstjórn.

Ráðherra fer með yfirstjórn hafnarmála. Samgöngustofa og Vegagerðin annast þátt ríkisins samkvæmt lögunum og hafa eftirlit með framkvæmd þeirra.

3. gr. Orðskýringar.

1. Höfn táknar í lögum þessum svæði á landi og sjó með mannvirkjum tækjum og búnaði til móttöku skipa, losunar og lestunar þeirra, móttöku, geymslu og afgreiðslu á varningi og til móttöku og brottfarar farþega.
2. Hafnarmannvirki eru í lögum þessum nauðsynlegir innviðir hafnar svo sem varnargarðar, viðlegumannvirki og innsiglingar, leiðarmerki og skipalægi.
3. Skjólgarðar eru í lögum þessum varnarmannvirki sem ætlað er að veita viðlegumannvirkjum og innsiglingum skjól fyrir öldum, straumum og sandburði.
4. Viðlegumannvirki eru í lögum þessum bryggjur, bakland þeirra og önnur mannvirki innan hafnar sem ætluð eru til viðlegu og þjónustu fyrir fljóttandi för.
5. Rekstur hafnar merkir í lögum þessum þau verkefni hafnarsjóðs á hafnarsvæðum sem falla undir starfsemi hafnar til þess að tryggja öryggi og þjónustu.
6. Hafnarsjóður merkir fjárhagslega einingu, sem í samræmi við lög heldur utan um eina eða fleiri hafnir og/eða hafnarsvæði.
7. Eigandi hafnar er sveitarfélag, hafnasamlag, sameignarfélag eða hlutafélag.
8. Sjávarafurðir eru sjávarafli, þ.e. sjávardýr önnur en spendýr, þ.m.t. eldisfiskur og eldisseiði, skrápýr, liðdýr og lindýr, sem og afurðir sem eru unnar að öllu leyti eða að hluta úr sjávarafla eða sjávargróðri.
9. Skipaafdrepp er í lögum þessum höfn eða hluti hafnar eða öruggt skipalægi eða akkerislægi eða annað skýlt svæði sem Samgöngustofa útnefnir til að taka á móti nauðstöddum skipum.
10. Siglingaleið er í lögum þessum skilgreind siglingaleið samkvæmt hafnarreglugerð, þar sem hafnarstjórn getur sett kvaðir á staðsetningu búnaðar og mannvirkja.
11. Öryggissvæði er í lögum þessum afmarkað svæði á landi eða sjó þar sem umferð er takmörkuð eða bönnuð.
12. Innra hafnarsvæði er í lögum þessum svæði innan skjólgarða eða hafnargarða, hafnarmannvirki og aðliggjandi landsvæði, sem skilgreint er í aðalskipulagi sem hafnarsvæði. Svæðið fellur undir ákvæði laga um viðbragð gegn bráðamengun samkvæmt lögum varnir gegn mengun hafs og stranda.
13. Ytra hafnarsvæði er í lögum þessum það svæði utan innri hafnarsvæðis, þar sem skip geta haft viðlegu við bólfæri og lúta gjaldtöku hafnar.
14. Hafnsögusvæði er samkvæmt lögum þessum það svæði sem skilgreint er í hafnarreglugerð sem hafnsöguskyt svæði.

Skýring: Bætt er inn í greinina skýringum á hugtökum sem ekki er að finna í núgildandi hafnalögum, en nokkrar skýringar felldar út sem telja má óþarfar. Mikilvægur þáttur í þessum orðskýringum felast í skilgreiningu á mismunandi tegundum hafnarsvæða. Í núgildandi lög skortir ákvæði sem taka m.a. til öryggis á siglingaleiðum að höfn, hafnsögusvæði og heimildir hafna, skyldur og réttindi á ytri hafnarsvæðum. Í norsku hafnalögunum er gengið nokkuð langt í að fela sveitarfélögum og höfnum umsjón og ákvörðunarvald á hafsvæðum við hafnir. Bent á þróun sem átt hefur sér stað við hafnir og hafnarsvæði varðandi ferðaþjónustu og lagareldi. Þessi nýja starfsemi í grennd við hafnirnar, svo sem fiskeldi, hafnsækna ferðaþjónustu, skelræktun o.fl. er mikilvægt að skýr ákvæði gildi um öryggi, umferð, búnað og mannvirki á siglingaleiðum og hafsvæðum á nágrenni hafna.

II. kafli. Hafnarreglugerð, skipulag hafnarsvæða og hafnarmannvirki.

4. gr. Hafnarreglugerð.

Öllum höfnum sem falla undir lög þessi skv. 1. gr. skal sett reglugerð 1) er tilgreinir mörk hafnar auk annarra nauðsynlegra ákvæða er varða öryggi og stjórnun hennar. Ráðherra setur samkvæmt lögum þessum, að fengnum tillögum eigenda hafna og umsögn [Samgöngustofu og Vegagerðarinnar], 2) reglugerð fyrir hverja höfn. Í reglugerðinni skulu m.a. vera ákvæði um:

1. Stærð og mörk innra hafnarsvæðis á sjó og landi og ytra hafnarsvæðis.
2. Skilgreining á siglingaleiðum til og frá höfn.
3. Skilgreining á afmörkuðu hafsvæði þar sem hafnsöguskylda er fyrir hendi.
4. Starfsheimildir, starfsemi og umferð á hafnarsvæði.
5. Öryggi við flutninga og varnir gegn mengun.
6. Viðurlög við brotum.
7. Kosningu og starfs- og valdsvið hafnarstjórnar.

Samgöngustofa hefur eftirlit með því að höfn uppfylli skyldur sínar samkvæmt hafnarreglugerð.

5. gr. Skipulag hafnarsvæðis og leyfi til mannvirkjagerðar.

Skipulag hafnarsvæðis skal miðast við þarfir hafnar. Við gerð strandsvæðaskipulags skal taka fullt tillit til aðal- og deiliskipulags hafnarsvæða. Hafnarstjórn gerir tillögu um skipulag hafnarsvæðis til skipulagsnefndar eða sveitarstjórnar að höfðu samráði við Vegagerðina um gerð þess. Viðkomandi sveitarstjórn veitir framkvæmdaleyfi fyrir nýjum hafnarmannvirkjum. Engin mannvirkjagerð má fara fram á hafnarsvæði nema með samþykki viðkomandi hafnarstjórnar. Ef leyfi til mannvirkjagerðar er eigi notað innan tveggja ára frá veitingu þess fellur það úr gildi.

Skýring: Samkvæmt skipulagslögum er kveðið á um sérgreiningu hafnarsvæða. Hafa verður í huga að ákvörðun um byggingu hafnar og skilgreiningu svæða á sjó og landi sem hafnarsvæðis er verið að ákveða landnotkun til langs tíma. Því er mikilvægt að hafnarskipulag njóti þeirrar lögverndar aðrar skipulagsáætlanir eða strandsvæðaskipulag hvorki skerði né breyti ákvörðun um aðalskipulags um skilgreind hafnarsvæði.

III. kafli B Mörk hafnarsvæða á landi og sjó

6. gr. Afmörkun hafnarsvæðis á landi og sjó.

Í hafnarreglugerð skal skilgreina samkvæmt aðalskipulagi mörk hafnarsvæðis á landi og afmörkun þess svæðis á sjó sem er nauðsynlegur hluti innri hafnarmannvirkja, meðal annars vegna ábyrgðar á vörnum gegn mengun hafs og stranda, legu skipa utan innri hafnarmannvirkja, svæða til umskipunar farms og afla. Í hafnarreglugerð skal einnig skilgreina ytra hafnarsvæði, sem tekur til legu skipa við bólfæri og aðstöðu sem telst gjaldskyld starfsemi.

7. gr. Siglingaleiðir.

Í reglugerð hafnar skal skilgreina siglingaleiðir til og frá höfn. Svæðið skal uppfylla viðmið um öryggi skipa, sem Samgöngustofa setur. Á skilgreindum siglingaleiðum samkvæmt staðfestri reglugerð hafnar er óheimilt að hefja starfsemi, staðsetja föst eða laus mannvirki og setja út búnað án samþykkis stjórnar hafnar.

8. gr. Hafnsögusvæði

Stjórn hafnar er heimilt að kveða á um í hafnarreglugerð um hafnsöguskyldu skipa sem koma til hafnar og skilgreina hafnsögusvæði sem tengist nauðsynlegum siglingaleiðum til og frá höfn. Hafnarstjórn er

heimilt að veita staðkunnugum skipstjórum undanþágu frá hafnsöguskyldu. Hafnsögumenn við hafnsöguskyldar hafnir eru starfsmenn hafna og ráðnir á ábyrgð hafnarstjórnar. Samgöngustofa gefur út skírteini fyrir hafnsögumenn. Á skilgreindu hafnsögusvæði er óheimilt að hefja starfsemi, setja út búnað án samþykkis stjórnar hafnar.

Skýring: Lagt er til að hafnarsvæðum verði skipt í fjóra flokka: Innri höfn, ytri höfn, hafnsögusvæði og siglingaleiðir. Fyrir löngu er tímabært að skilgreina mun betur en nú er gert réttindi, skyldur og þjónustuheimildir hafna á hafsvæðum sem liggja að höfnum. Sú þróun sem átt hefur sér stað í alls kyns lagareldi kallar á skýrari leikreglur í þágu öryggis sjófarenda og starfsheimilda hafna. Í norsku hafnalögunum er ákvörðunarvald sveitarfélaga og hafna mun meira en þekkist á Íslandi, en með skilgreiningu á hafsvæðum við hafnir í fjóra flokka er tekið á þeim meginatriðum sem við blasa að þurfi að leysa. Mikilvægt er að skilgreiningin valdi ekki réttaróvissu eða álitamálum, en tryggji réttarheimildir hafna og öryggi sjófarenda.

IV. kafli Öryggiskröfur og ábyrgð

9. gr. Lágmarkskröfur um hafnarmannvirki og öryggismál.

Öll mannvirkjagerð í höfnum skal vera í samræmi við gildandi skipulag fyrir viðkomandi sveitarfélag og samkvæmt lögum um skipulag haf- og strandsvæða.

Samgöngustofa skal fylgjast með að við hönnun og byggingu hafnarmannvirkja sé fylgt viðurkenndum kröfum um styrkleika mannvirkja og öryggi notenda hafnanna. Hafnir skulu tilkynna Vegagerðinni um fyrirhugaðar framkvæmdir og leggja fyrir stofnunina gögn um gerð mannvirkjanna til samþykktar áður en framkvæmdir eru hafnar. Vegagerðinni er heimilt að veita einstökum höfnum undanþágu frá þessu byggingareftirliti, enda geti þær sýnt fram á að starfsmenn þeirra hafi yfir nægri tækniþekkingu að ráða og fyrir hendi sé vel skilgreint innra eftirlit. Ráðherra getur sett reglugerð er kveður á um lágmarkskröfur um hafnarmannvirki að fenginni tillögu Vegagerðarinnar.

Ráðherra skal setja reglugerð um slysavarnir og öryggisbúnað í höfnum.

10. gr. Ábyrgð eiganda hafnarmannvirkja.

Eigandi hafnar er ábyrgur fyrir því að mannvirki, búnaður og rekstur hafnarinnar sé ætíð í samræmi við gildandi lög og reglugerðir. Hafnarstjórn skal skilgreina öryggissvæði samkvæmt lögum um siglingavernd. Hafnarstjóra er heimilt að banna umferð um svæði hafnar í öryggisskyni.

Skýring: Engin breyting er gerð á ofangreindum kafla, en ákvæði varðandi valdheimildir hafna færð í X. kafla tillögunnar.

V. kafli. Rekstrarform og upplýsingaskylda hafna.

11. gr. Rekstrarform hafna.

Höfn má reka sem:

1. Höfn án sérstakrar hafnarstjórnar í eigu sveitarfélags.
2. Höfn með hafnarstjórn í eigu sveitarfélags eða sveitarfélaga.
3. Hlutafélag, hvort sem það er í eigu opinberra aðila eða ekki, einkahlutafélag, sameignarfélag eða sem einkaaðila í sjálfstæðum rekstri. Hafnir sem reknar eru samkvæmt þessum tölulíð teljast ekki til opinbers rekstrar.

4. Höfn eða viðlegumannvirki í eigu íslenska ríkisins. Höfn skv. 4. tölul. 1. mgr. skal eingöngu byggð og rekin til að tryggja reglubundnar samgöngur milli tveggja eða fleiri áfangastaða. Skal hún byggð og rekin fyrir framlög úr ríkissjóði eins og þau eru ákveðin í fjárlögum hverju sinni. Um stjórnun, rekstur og starfsheimildir slíkra hafna fer að öðru leyti samkvæmt sérlögum. Íslenska ríkinu er heimilt að eiga og reka nauðsynleg mannvirki vegna ferja. Þar sem mannvirki vegna ferja tengist annarri hafnarstarfsemi ber ríkið ábyrgð á rekstri og viðhaldi viðkomandi mannvirkis en getur gert samkomulag við eiganda viðkomandi hafnar um uppbyggingu og rekstur. Ráðherra eða sá sem hann felur veitir til þess umboð, fer með stjórn hafnar í eigu ríkisins.

Skýring: Bætt er inn í ofangreinda grein að ríkissjóður beri ábyrgð á hafnarmannvirkjum í eigu ríkisins þar sem rekstur ferja tengist annarri hafnarstarfsemi.

12. gr. Upplýsingar um hafnir.

Hafnir skulu á hverjum tíma birta með aðgengilegum hætti nauðsynlegar öryggisupplýsingar hafna m.a. um lengd, breidd og djúpristu þeirra skipa sem þær geta tekið á móti. Vegagerðin skal starfrækja gagnagrunn á heimasíðu sinni þar sem þessar upplýsingar koma fram.

Höfn sem nýtur ríkisstyrks skal birta opinberlega og senda endurskoðaða ársreikninga sína til Vegagerðarinnar sem og aðrar upplýsingar sem stofnunin kann að óska eftir og snerta rekstur hafnarinnar. Hafnir skulu veita Samgöngustofu og Vegagerðinni þær upplýsingar sem stofnanirnar óska eftir og snerta rekstur hafnanna, enda séu þær nauðsynlegar vegna eftirlitshlutverks þeirra samkvæmt lögnum.

Þá er höfn skylt að veita Vegagerðinni upplýsingar um farþega og vörumagn sem um höfnina fer. Hafnir skulu birta gjaldskrár sínar með skýrum og aðgengilegum hætti, svo sem á netinu.

13. gr. Starfsheimildir hafna.

Hafnir sem falla undir 1. og 2. tl. 11. gr. starfa einar eða í samvinnu við aðrar hafnir að eftirfarandi:

- Annast hefðbundna hafnarstarfsemi svo sem að byggja, reka, viðhalda og endurnýja hafnarmannvirki sem og rekstur hafntengdrar atvinnuaðstöðu, þ.e. leigu á landi, húsum, búnaði og tækjum, upptökumannvirkjum í því skyni að þjóna skipum og fyrirtækjum á hafnarsvæðum sem sinna þjónustu við skip, farþega og farm.
- Annast rekstur hafntengdrar þjónustu, þ.e. hafnsöguþjónustu, festarþjónustu, vigtarþjónustu, sorphirðu, hafnarvernd, sölu vatns og rafmagns og sambærilega þjónustu er lýtur að skipum og aðstöðu á landi.
- Undir rekstur hafna fellur einnig rekstur þjónustumiðstöðva á hafnarsvæðum.

Höfn sem rekin er skv. 3. tölul. 11. gr. hefur starfsheimildir án takmarkana.

Skýring: Með svipuðum hætti og í dönskum og norskum hafnalögum er lögð áhersla á að starfsheimildir hafna verði skýrðar með almennum hætti í sérstöku ákvæði. Núgildandi lög virðast skilgreina starfsheimildarnar í upptalningu heimilda hafna í 17. grein laganna, til að innheimta þjónustugjöld. Sú aðferðafræði er í senn óheppileg og takmarkandi. Augljóst er að breytt starfsemi innan hafna eða við hafnir á síðustu árum fellur illa að núgildandi ákvæðum. Má þar m.a. nefna fiskeldi og hafnsækna ferðaþjónustu. Mun eðlilegra er að skilgreina starfsheimildir hafna með svipuðum hætti og gert er í Noregi og Danmörku, en treysta höfnunum til að innheimta nauðsynleg gjöld á gagnsæjan hátt og í samræmi við almennar skilgreiningar þjónustugjalda.

14. gr. Rafræn vöktun.

Stjórn hafnar er heimilt að viðhafa rafræna vöktun á hafnarsvæði eða taka myndir með reglulegu millibili í öryggisskyni. Henni er jafnframt heimilt að miðla upplýsingum sem þannig er aflað til notenda

hafna með rafrænum hætti í rauntíma í því skyni að notendur geti fylgst með aðstæðum hafna. Þá er heimilt að miðla upplýsingum með rafrænum hætti til Vaktstöðvar siglinga vegna verkefna hennar og til lögreglu, Landhelgisgæslu Íslands og rannsóknarnefndar samgönguslysa þegar rannsakað er sakamál, mannhvarf eða samgönguslys. Ráðherra skal setja reglugerð um vinnslu persónuupplýsinga og skilyrði hennar.

Skýring: Ákvæði um rafræna vöktun er nauðsynlegt í ljósi þeirra miklu breytinga sem hafa orðið á lögum, m.a. um siglingavernd og kröfum um vöktun svæða. Mikilvægt er hins vegar að heimild til rafrænnar vöktunar falli að lögum um persónuvernd.

15. gr. Hafnir innan samevrópska flutningakerfisins.

Höfnum innan samevrópska flutninganetsins er skylt að eiga samráð við notendur hafna um gjaldtökustefnu sína, þar með talið vegna umtalsverðra breytinga á gjaldtökunni. Þær skulu jafnframt veita notendum hafna upplýsingar um breytingar á eðli eða fjárhæð hafnargjalds a.m.k. tveimur mánuðum áður en breytingarnar taka gildi.

Aðgangur að markaði til að veita hafnarþjónustu getur verið háður lágmarkskröfum um veitingu hafnarþjónustu, takmörkunum á fjölda veitenda, skyldum til að veita opinbera þjónustu og takmörkunum sem tengjast innri rekstraraðilum.

Ráðherra skal með reglugerð tilgreina þær íslensku hafnir sem eru innan samevrópska flutninganetsins. Honum er jafnframt heimilt að mæla nánar fyrir um veitingu hafnarþjónustu og gagnsæi í fjármálum og sjálfstæði þeirra hafna í reglugerð, þ.m.t. um samráð við notendur hafna um gjaldtöku.

Skýring: Ofangreint ákvæði, sem á rætur að rekja til þjónustutilskipunar ESB nr. 352 frá 2017 er sett inn með sama efni og Hafnasamband Íslands hefur gert tillögu um í umsögn við fyrirhugað frumvarp til breytinga á hafnalögum. Í þessu efni er mikilvægt að ekki sé gengið lengra en þjónustutilskipunin kveður á um – ef íslenska ríkið hyggst ekki láta reyna á undanþáguákvæði reglugerðarinnar um að reglugerðin gildi ekki um hafnir við sjó innan heildarnetsins, sem eru staðsettar við ystu svæðin sem um getur í 349. gr. sáttmálans um starfshætti Evrópusambandsins. Mikilvægt er að samráð hafna við notendur taki aðeins til gjaldskrárstefnu hafna.

VI. kafli. Höfn án sérstakrar hafnarstjórnar í eigu sveitarfélags.

15. gr. Stjórnun, rekstur og starfsheimildir.

Höfn samkvæmt kafla þessum skal rekin sem sérstakur málaflokkur undir stjórn sveitarstjórnar í því sveitarfélagi þar sem höfnin er. Sveitarstjórn fer með stjórn hafnarinnar. Sveitarstjórn er heimilt að kjósa sérstaka hafnarnefnd. Hafnir samkvæmt þessum kafla hafa starfsheimildir í samræmi við 5. tölul. 3. gr.

16. gr. Gjöld.

Höfn samkvæmt kafla þessum er heimilt að innheimta gjöld skv. 21. gr.

17. gr. Breyting á rekstrarformi.

Sveitarstjórn getur ákveðið að breyta skuli rekstrarformi hafnar í höfn með hafnarstjórn í eigu sveitarfélags, sbr. 2. tölul. 11. gr., eða í félag, sbr. 3. tölul. 11. gr., og skal þá taka mið af hagrænu verðmæti hafnarmannvirkja, sbr. 1. mgr. 24. gr.

VII. kafli. Höfn með hafnarstjórn í eigu sveitarfélags.

18. gr. Stjórnun og rekstur.

Höfn samkvæmt kafla þessum skal rekin sem opinbert fyrirtæki með hafnarstjórn í eigu sveitarfélags. Sérstakar hafnarstjórnir, sem kosnar eru af sveitarstjórnnum, skulu hafa á hendi stjórn hafna og hafnarsjóða í samræmi við reglugerð skv. 4. gr. Séu eigendur fleiri en einn fer um kosningu samkvæmt reglugerð og stofnsamningi hafnar. Hafnarstjórn ræður hafnarstjóra og ákveður verksvið hans. Hafnarstjórn skal innan valdsviðs síns gæta hagsmuna hafnar. Hafnarstjórn ber ábyrgð gagnvart sveitarstjórn á rekstri og viðhaldi hafnar.

19. gr. Hafnasamlög.

Eigendur hafna geta myndað hafnasamlög um rekstur þeirra. Leggja skal fyrir ráðherra tillögur að stofnsamningi, skipulagi og nýtingu landsvæða og mannvirkja og rökstuðning fyrir að hafnasamlagið hafi rekstrarhagræði í för með sér. Ráðherra setur samkvæmt lögum þessum, að fengnum tillögum eigenda þeirra hafna sem vilja mynda hafnasamlag, reglugerð fyrir það, sbr. ákvæði 4. gr. Að öðru leyti gilda ákvæði þessa kafla um hafnasamlög þar sem við á. Hafnir á byggðasvæðum sem rétt eiga á ríkisstyrk samkvæmt viðmiðunum 32. gr. halda þeim rétti sínum í fimm ár frá því að sameining tekur gildi þrátt fyrir að hafnirnar falli undir hafnasamlag sem er yfir þessum sömu viðmiðunarmörkum. Þetta gildir einnig um sömu hafnir ef þær verða hluti af öðrum hafnarsjóði við sameiningu sveitarfélaga. Ráðherra setur í reglugerð nánari ákvæði um þetta atriði. Eigendur hafna geta gert samning um samrekstur einstakra þátta í starfsemi hafna.

20. gr. Skattskylda, rekstur og endurskoðun.

Fjárhagur hafna, sem falla undir skilgreiningu 25. gr. laganna skal vera aðskilinn fjárhag eiganda. Tekjum og eignum hafnar sem rekin er skv. 1. og 2. tölul. 11. gr. má einungis verja í þágu hafnarinnar. Hafnarsjóðir skulu undanþegnir hvers konar sköttum af hafnarmannvirkjum. Eigendur hafnar bera ábyrgð á skuldbindingum hafnarsjóðs.

Skýring: Mikilvægt er að tryggja aðskilnað á rekstri hafnarsjóða annars vega og eigenda hafnar hins vegar. Þetta er lykil atriði í löggjöf í Noregi og Danmörku og má í raun leiða af ákvæðum þjónustutillskipunar ESB frá árinu 2017. Ástæða er til þess að hnykkja á þessu grundvallaratriði með sama hætti og í Noregi og Danmörku.

21. gr. Gjöld.

Eigandi hafnar skv. 2. tölul. 11. gr. skal setja höfninni gjaldskrárstefnu en stjórn hafnarinnar semur gjaldskrá fyrir höfn þar sem nánar er kveðið á um innheimtu gjalda samkvæmt þessari grein. Höfn skal rekin þannig að tekjur standi að lágmarki undir rekstri hafnarinnar, sbr. 5. tölul. 3. gr., þ.m.t. fjármagnskostnaði, afskriftum, kostnaði við endurnýjun hafnarinnar og stofnkostnaði samkvæmt langtímaáætlun hafnarinnar.

Heimilt er að gjaldskrár taki mið af umhverfissjónarmiðum með vísan til orkunýtni eða kolefnisnýtni sjóflutninga. Afslættir, viðskiptasamningar við notendur eða álög skulu samkvæmt nánari útfærslu í gjaldskrá vera gagnsæ, hlutlæg og án mismunar og samræmast samkeppnislögum.

Notendur hafnar geta krafist hafnarstjórn upplýsinga um afkomu hafnar og um almennar forsendur gjaldtöku samkvæmt gjaldskrá.

Í gjaldskrá er heimilt að ákveða eftirtalin gjöld:

1. Hafnargjald:

- a. Skipagjöld sem skiptast í bryggjugjöld og lestargjöld og eru lögð á skip og báta er nota viðkomandi höfn og miðast við stærð skipa, dvalartíma á hafnarsvæðinu og veitta aðstöðu.
- b. Vörugjöld og hafnar- og framverndarverndargjöld af vörum sem umskipað er, lestaðar eru eða losaðar í höfnum. Gjöld samkvæmt þessum staflað má miða við þyngd vöru og farms eða miða við gámaeiningar.
- c. Farþegagjald og gjald fyrir bifreiðar sem ekið er um borð eða frá borði í ferju og skal gjald þetta vera fyrir aðstöðu sem veitt er.

- d. Hafnsögugjöld og gjöld fyrir þjónustu hafnarbáta.
- e. Lóðarleiga og leigugjald fyrir svæði til lestunar og losunar á vöru.
- f. Aflagjald af sjávarafurðum sem umskipað er, lestaðar eru eða losaðar í höfnum. Aflagjald skal vera að hámarki 3% af heildaraflaverðmæti.
- g. Gjald vegna móttöku, aðstöðu, meðhöndlunar og förgunar úrgangs og farmleifa frá skipum skv. lögum um varnir gegn mengun hafs og stranda. Gjaldtakan tekur til flutningaskipa og farþegaskipa sem flytja fleiri en 12 farþega. Skytt er að innheimta gjald samkvæmt þessum tölulíð. Gjaldtaka miðist við, eftir því sem við á, fjölda skipverja og farþega um borð, lengd sjóferðar og stærð skips.
- h. Eldisgjald af eldisfiski í sjókvíum, þar með talin eldisseiði, sem umskipað er, lestaður er eða losaður í höfnum. Eldisgjald má miða við heildarverðmæti af eldisfiski að hámarki 3% eða þvingd eldisfisks.

2. Önnur gjöld:

Höfnum er heimilt að innheimta önnur gjöld fyrir veitta þjónustu. Þar undir falla m.a. hvers kyns leyfis- og geymslugjöld, gjöld vegna endursölu á orku og vatni, gjald fyrir meðhöndlun úrgangs, vigtargjöld, kranagjöld, umsýslugjald og gjald vegna veittrar þjónustu starfsmanna hafna.

Önnur gjöld hafna skulu miðuð við að þau standi undir kostnaði við þá þjónustu sem veitt er ásamt sameiginlegum kostnaði, eftir því sem við á.

Skýring: Lögð er til sú nýbreytni að eigandi eða eigendur hafnar setji sér gjaldskrárstefnu þar sem gerð er grein fyrir stefnu hafnar varðandi álagningu einstakra gjalda, markmiði þeirra og hverju tekju er ætlað að standa undir. Með gjaldskrárstefnu er stjórnnum síðan falið að útfæra stefnuna í hinni eiginlegu gjaldskrá. Eðlilegt er að eiga samráð við notendur um gjaldskrárstefnuna og breytingar á þeirri stefnu.

Með gjaldskrárstefnu ætti að vera auðveldara að skilgreina og skoða tekjur annars vegar og útgjöld hins vegar við einstaka rekstrarþætti, að teknu tilliti til sameiginlegs kostnaðar, eignfærslu, ávöxtunar á fjárfestingu og afskriftir. Þá er einnig sett ákvæði um almenna skyldu hafna til að veita notendum og viðskiptaaðilum upplýsingar um kostnað og innheimt þjónustugjöld.

Í núgildandi hafnarlögum er lítið svigrúm til að mæta breytingum og þróun í hafnamálum og miðar ný uppsetning við að auðveldara verði fyrir hafnir að laga rekstur og þjónustu að breyttu umhverfi.

Þá er gerð tillaga að heimild hafna til þess að láta umhverfisþætti vega inn í gjaldtöku, en markmið þess er að færa höfnunum heimild eða verkfæri til þess að leggja sitt af mörkum í því skyni að mæta skuldbindingum íslenska ríkisins í loftslagsmálum. Ákvæðið getur haft þýðingu í þá átt að eigendur skipa hraði þeirri þróun að stærri skip megi landtengja og að draga úr sósþori þeirra varðandi orkugjafa.

Í greininni er gerð tillaga um að einfalda verulega tekjuheimildir. Annars vegar er miðað við heimild til álagningar hafnargjalda í sjö flokkum, sem njóti lögveðs skv. ákvæðum sem tilgreind eru síðar í skjalinu. Hafnargjöldin eru flokkuð saman eftir eðli sínu, þ.e. andalagið er ýmist vörur, sjávarafurðir, fólk eða sörp sem flutt er um hafnirnar. Að auki er gerð tillaga um að lóðarleiga falli í þennan flokk gjalda, enda snar þáttur í rekstri hafna að leigja út land í þeirra eigu.

Hins vegar er gert ráð fyrir upptalningu ýmissa þjónustugjalda, án þess að þau séu tæmandi talin. Ljóst er að innheimta þjónustugjalda þarf að standast ákveðin viðmið, þó svo að þau viðmið séu hvergi lögfest sérstaklega.

Þessi tillaga byggir á þeirri reynslu að tæmandi upptalning þjónustugjalda í nágildandi lögum og óskýr skilgreining þeirra hefur leitt til vandræða fyrir hafnirnar og hamlað eðlilegri þróun gjalda vegna nýrra verkefna. Þá má nefna að eðlilegt er að í gjaldskrá hafna sé heildar yfirsýn um verkefni og gjöld, en að heimildir til álagningu gjalda sé ekki dreift í önnur lög, svo sem lög um varnir gegn mengun hafs og stranda og lög um siglingavernd svo dæmi séu tekin.

Sú framsetning sem hér er lögð til gengur eftir sem áður lengra en þekkist í Danmörku og Noregi, þar sem engin ákvæði er að finna um gjaldtökuheimildir. Þar er einungis sagt að hafnir skuli reknar þannig að tekjur hafna standi að lágmarki undir rekstri þeirra.

22. gr. Ábyrgð á greiðslu gjalda.

Eigandi skips, útgerð skips, skipstjóri og umboðsmenn skips eru samábyrgir fyrir greiðslu hafnargjalda samkvæmt 21. gr. 1. tölul., stafliðum a, c, d, g og h.

Eigandi skips, útgerð skips, skipstjóri og eigandi vöru eru samábyrgir fyrir greiðslu hafnargjalda samkvæmt 21. gr. 1. tölul. staflið b.

Eigandi skips, útgerð skips, skipstjóri og kaupandi afla eru samábyrgir fyrir greiðslu hafnargjalda samkvæmt 21. gr. 1. tölul. staflið f.

Skráður eigandi fasteignar samkvæmt lóðarleigusamningi eða afnotasamningi lóðar er ábyrgur fyrir greiðslu hafnargjalda samkvæmt 21. gr. 1. tölul. staflið e.

Skráður kaupandi þjónustu samkvæmt 21. gr. 2. tölul. er ábyrgur fyrir þjónustukaupum af höfn.

Skýring: Gerð er tillaga um að setja í sérstaka grein ábyrgð á greiðslu gjald til þess að gera ákvæðið skýrara en nú er í hafnalögum.

23. gr. Lögveð, uppboðsheimildir og viðlegumannvirki í eigu þriðja aðila o.fl.

1. Skipagjöld eru tryggð með lögveði í viðkomandi skipi eða vátryggingarfé. Gengur það veð í tvö ár fyrir samningsveðskuldum. Heimilt er að krefjast nauðungarsölu á skipum vegna vanefnda á skipagjöldum án undangengins dóms, sáttar eða fjárnáms og án þess að þörf sé á undangenginni áskorun til eiganda.

Höfn er heimilt að krefjast frekari trygginga fyrir greiðslu skipagjalda og fyrir kostnaði við að fjarlægja og/eða farga skipi séu taldar verulegar líkur á að það lendi í reiðileysi innan hafnar.

2. Skipagjöld sem njóta lögveðsréttar greiðast af söluandvirði með forgangsrétti næst á eftir kostnaði við nauðungarsölu. Um úthlutun söluandvirðis og framkvæmd uppboðs fer að öðru leyti eftir ákvæðum laga um nauðungarsölu eftir því sem við á. Vitji eigandi eða umráðamaður ekki þess sem afgangs er við nauðungarsölu **skv. [5. mgr. eða ráðstöfun skv. [9. mgr.] 1) innan árs frá sölu eða ráðstöfunardegi rennur andvirðið í ríkissjóð.**

3. Lóðarleigugjöld á hafnarsvæði sem er staðfest í aðalskipulagi eru tryggð með lögveði í viðkomandi fasteign. Það veð gengur í tvö ár fyrir samningsveðskuldum. Heimilt er að krefjast nauðungarsölu á fasteign vegna vanefnda á lóðarleigugjöldum án undangengins dóms, sáttar eða fjárnáms og án þess að þörf sé á undangenginni áskorun til eiganda.

Nú á annar aðili en hafnarsjóður viðlegumannvirki innan hafnarsvæðis og skal þá semja um hversu hátt gjald skal greiða til hafnar til þess að standa straum af sameiginlegum rekstri hennar. Ef ekki nást samningar um endurgjaldið skal það ákveðið af tveimur dómkvöddum aðilum.

Höfn er heimilt að gera samning við notendur um gjöld skv. 1. og 2. tölul. 2. mgr. fyrir afnot af bryggjum, sem taki mið af umfangi flutninga eða tíðni skipakoma.

Skýring: Eðlilegt er að tryggja höfnum lögveð fyrir grundvallar tekjum hafnanna.

VII. kafli Breyting á rekstrarformi hafnar

24. gr. Breyting á rekstrarformi.

Eigandi hafnar getur ákveðið að breyta skuli rekstrarformi hafnar í félag skv. 3. tölul. 11. gr. og skal þá taka mið af hagrænu verðmæti hafnarmannvirkja við eignfærslu þeirra í efnahagsreikning félagsins. Hafi viðkomandi mannvirki notið ríkisframlags skal leita samþykkis ráðherra fyrir framsali þeirra.

Höfn getur samkvæmt ákvörðun sveitarstjórnar orðið að höfn án sérstakrar hafnarstjórnar í eigu sveitarfélags, sbr. 1. tölul. 11. gr.

Rekstrarformi hafnar skal breytt í höfn í eigu sveitarfélags án sérstakrar hafnarstjórnar þegar hún hefur haft neikvæðan rekstrarafgang í þrjú ár í röð að teknu tilliti til vaxta, en fyrir afskriftir. Sveitarstjórn er þó heimilt með samþykki [ráðherra]¹⁾ að veita aukið fjármagn til hafnar til þess að bæta eiginfjárstöðu hennar.

IX. kafli Höfn sem telst ekki til opinbers reksturs.

25. gr. Stjórn og rekstur.

Rekstrarform hafnar samkvæmt þessum kafla fer eftir ákvæðum 3. tölul. 11. gr. Stjórnir hlutafélaga og einkahlutafélaga fara með valdsvið hafnarstjórna. Höfn sem rekin er skv. 3. tölul. 11. gr. er aðeins heimilt að greiða arð til eigenda sinna eftir að fé hefur verið lagt til hliðar í fullnægjandi viðhald og endurnýjun hafnarinnar samkvæmt nánari ákvæðum í reglugerð hennar sem sett er skv. 4. gr. Arður til eigenda skal ákveðinn samkvæmt arðgreiðslustefnu og ekki nema hærri fjárhæð en 50% af reglulegri starfsemi.

Skýring: Með hafnalögum frá árinu 2003 var eigendum hafna, sem ekki teljast til opinbers rekstrar heimilað að greiða arð til eigenda. Í greinargerð með frumvarpi að breytingu á hafnalögum var tilgreind leiðbeining um hvað teldist eðlileg ávöxtun eiginfjár. Frá því lögin voru sett hefur ýmislegt breyst m.a. í ávöxtunarkröfu lífeyrissjóða, sem nefndir voru í greinargerð frumvarpsins. Eðlilegt er að hafnir sem hafa þessa heimild setji sér arðgreiðslustefna og sömuleiðis er eðlilegt að skilgreina betur hvernig nýta megir heimildina.

Gjöld vegna reksturs hafnar.

Gjaldtaka hafnar samkvæmt þessum kafla, skal miðuð við að hún standi undir kostnaði við þá þjónustu sem veitt er ásamt hlutdeild í sameiginlegum rekstri hafnarinnar, stofnkostnaði og kostnaði við viðhald hennar, auk þess sem heimilt er að taka tillit til arðsemi á endurmetnu eigin fé.

Heimilt er að gjaldskrár taki mið af umhverfissjónarmiðum með vísan til orkunýtni eða kolefnisnýtni siglinga. Afslættir, viðskiptasamningar við notendur eða álög skulu samkvæmt nánari útfærslu í gjaldskrá vera gagnsæ, hlutlæg og án mismunar og samræmast samkeppnislögum. Ráðherra er heimilt með reglugerð að mæla nánar fyrir um afslætti eða álög við gjaldtöku hafna.

Um ábyrgð á greiðslu gjalda og lögveð gilda ákvæði 22. gr.

Notendur hafnar geta krafist hafnarstjórn upplýsinga um kostnað sem almennt hlýst af að veita viðkomandi þjónustu og eðlilega sundurliðun gjalda.

X. kafli. Móttökuskylda hafnar, skipaafdrepp o.fl..

26. gr. Móttökuskylda og ábyrgð eigenda skipa.

Skýlt er að taka á móti skipum í höfn ef rými er til staðar og aðstaða leyfir. Hafnarstjórn er þó heimilt að synja skipi um aðgang að höfn ef öryggi fólks og umhverfi er talin stafa hætta af komu þess til hafnar.

27.gr. Skipaafdrepp.

Samgöngustofa útnefni skipaafdrepp hér á landi í áætlun um að liðsinna nauðstöddum skipum á hafsvæðum í lögsögu Íslands, að undangenginni málsmeðferð skv. 2. mgr. Höfn, sem telst skipaafdrepp í samræmi við áætlun um að liðsinna nauðstöddum skipum á hafsvæðum í lögsögu Íslands, sem Samgöngustofa gerir að höfðu samráði við viðkomandi höfn, Landhelgisgæslu Íslands og Umhverfisstofnun, er skýlt að taka á móti skipum í sjávarháska eftir því sem nánar er kveðið á um í áætluninni. Kostnaður hafna sem kann að leiða af ákvörðun Samgöngustofu skal greiddur af ríkissjóði. Ráðherra getur sett nánari ákvæði um áætlunina og skipaafdrepp í reglugerð.

28. gr. Valdheimildir vegna umgengni.

Hafnarstjórn er heimilt að nema brott á kostnað eiganda bryggjur eða önnur mannvirki í sjó fram sem hættu stafar af ef eigandi sinnir ekki tilmælum um úrbætur innan eðlilegs tímafrests.

Eigandi eða umráðamaður skips, báts, flutningstækja á landi eða annars búnaðar á hafnarsvæði ber ábyrgð á að viðkomandi eign sé ávallt í lagi og valdi ekki óþrífnaði og/eða hættu á hafnarsvæðinu. Verði um slíkt að ræða, að mati hafnar, getur hún fyrirskipað að úrbætur skuli gerðar innan ákveðins frests. Sinni eigandi eða umráðamaður ekki slíkum fyrirmælum er höfn heimilt að leggja á allt að þrefalt bryggju- og lestargjald, láta fjarlægja hlutinn á kostnað og ábyrgð eiganda eða umráðamanns og færa hann í vörslur viðkomandi eða selja hlut á nauðungaruppbóði án þess að þörf sé á undangenginni áskorun til eiganda eða umráðamanns. Höfn skal birta auglýsingu um uppbóð með mest fjögurra vikna og minnst viku fyrirvara í dagblaði eða á annan samsvarandi hátt. Jafnframt skal höfn tilkynna eiganda eða umráðamanni bréflega um fyrirhugað uppbóð og hvar og hvenær það fer fram. Það stendur ekki í vegi fyrir nauðungarsölu þótt tilkynningu verði ekki við komið vegna þess að eigandi eða umráðamaður er ekki þekktur eða finnst ekki.

29.gr. Aðgangsbann.

Samgöngustofu er heimilt að mæla fyrir um aðgangsbann skipa að höfnum sem hafa ítrekað gerst brotleg við reglur um hafnarrikiseftirlit, sætt farbanni þrisvar eða oftar eða eru frá ríkjum á svörtum eða gráum lista Parísarsamkomulagsins um hafnarrikiseftirlit frá 1982, með síðari breytingum. Stofnuninni er jafnframt heimilt að mæla fyrir um aðgangsbann til framkvæmdar á alþjóðlegum þvingunaraðgerðum.

XI. kafli. Framlög ríkisins til hafnamála og framkvæmdir í höfnum.

30. gr. Frumrannsóknir.

Ríkissjóður greiðir allt að fullu kostnað við frumrannsóknir samkvæmt nánari ákvæðum í reglugerð. **1) [Vegagerðin] 2)** skal hafa umsjón með frumrannsóknnum sem kostaðar eru af ríkissjóði og hafa samráð við viðkomandi hafnarstjórn þar sem við á.

31. gr. Samgönguáætlun.

Vegagerðin vinnur tillögu að áætlun um hafnarframkvæmdir með kostnaðarþátttöku ríkissjóðs, sbr. lög nr. 71/ 2002, um samgönguáætlun. Við undirbúning þessarar tillögugerðar ber Vegagerðinni að hafa samráð við viðkomandi hafnarstjórn. [Við tillögugerð og forgangsröðun framkvæmda skal leggja til grundvallar mat er taki mið af mikilvægi hafnarmannvirkis fyrir samgöngukerfi landsins, fyrir almannahagsmuni á viðkomandi stað og hagkvæmni framkvæmdar. Óheimilt er að styrkja með framlagi úr ríkissjóði framkvæmdir sem geta raskað samkeppni milli hafna eða hafnir sem eru ætlaðar til afnota fyrir einstaka aðila í flutningastarfsemi samkvæmt ákvæðum samningsins um Evrópska efnahagssvæðið.

32. gr. Ríkisstyrktar framkvæmdir.

Heimilt er að veita framlög úr ríkissjóði til verkefna á sviði hafnargerðar skv. 2. mgr. Greiðslupátttaka ríkissjóðs tekur mið af fjárhagslegri getu viðkomandi hafnarsjóðs til að standa undir kostnaði vegna nauðsynlegra hafnarframkvæmda, en verður þó aldrei meiri en greint er í 2. mgr. Skilyrði fyrir úthlutun styrkja úr ríkissjóði til framkvæmda er að um sé að ræða framkvæmd sem hefur mikla þýðingu fyrir almannahagsmuni á viðkomandi stað, viðkomandi höfn hafi skilað jákvæðum rekstrarafgangi að teknu tilliti til vaxta eða hafi nýtt kosti sína til tekjuöflunar með eðlilegum hætti. Framlag ríkissjóðs skal vera gagnsætt, hlutlægt og án mismunar og samræmast samkeppnislögum samkvæmt ákvæðum samningsins um Evrópska efnahagssvæðið.

Ríkissjóði er heimilt að styrkja:

- Endurbýggingu og endurbætur á skjólgörðum og dýpkun þar sem reglulegrar viðhaldsdýpkunar er þörf. Greiðslupátttaka ríkissjóðs skal vera allt að 85%.
- Endurbýggingu og endurbætur á bryggjum og niðurrif hafnarmannvirkja sem þarf að fjarlægja vegna slysaþættu sem af þeim stafar. Greiðslupátttaka ríkissjóðs skal vera allt að 75%.
- Nýframkvæmd við bryggjugerð, skjólgarð, aðrar brimvarnir og dýpkun í innsiglingu og innan hafnar, enn fremur stofnkostnað við hafnsögubáta á stöðum þar sem aðstæður í höfn og nágrenni hennar kalla á slíkt öryggistæki og innsiglingarmerki, svo og löndunarkrana og hafnarvogir. Greiðslupátttaka ríkissjóðs skal vera allt að 60%. Heimild þessi tekur ekki til framkvæmda í þágu einstakra fyrirtækja þar sem gerður er sérstakur afnotasamningur til lengri tíma.
- Aðgerðir eiganda hafnar sem miða að því að hætta eða draga úr hefðbundnum hafnarrekstri. Greiðslupátttaka ríkissjóðs getur samkvæmt sérstöku samkomulagi numið allt að 60% af neikvæðu eigin fé hafnar.
- Aðgerðir hafnarsjóða vegna fyrirhugaðrar sameiningar. Greiðslupátttaka ríkissjóðs skal ákveðin samkvæmt samkomulagi milli viðkomandi hafnarsjóða annars vegar og ríkisins hins vegar.

Heimilt er að veita viðbótarframlag úr ríkissjóði til lítilla hafnarsjóða innan skilgreinds byggðakorts, samkvæmt ákvörðunum Eftirlitsstofnunar EFTA, með tekjur undir 40 millj. kr. og þar sem verðmæti meðalafla síðustu ára er undir 1.000 millj. kr. Viðbótarframlagið getur orðið allt að 15%. Þó má heildarframlag ríkissjóðs aldrei vera meira en 90%.

Skýring: Ákvæði þjónustutilskipunar ESB frá árinu 2017 fjallar ekki eingöngu um réttindi og skyldur hafnanna. Tilskipunin tekur einnig til þeirra sem styrkja framkvæmdir í höfnum þ.m.t. ríkisins. Ef taka á upp ákvæði reglugerðarinnar er eðlilegt að slíkt varði einnig framlög ríkisins til hafna sbr. tillögu í lokamálslið 1. mgr.

33. gr. Umsóknir um ríkisframlög.

Hafnir sem njóta opinberra framlaga til framkvæmda skulu að auki leggja fram staðfesta fjármögnun fyrirhugaðra framkvæmda til samþykktar [Vegagerðarinnar].

Umsóknir um framlög úr ríkissjóði skulu sendar Vegagerðinni. Með umsókn skal leggja fram upplýsingar um viðkomandi framkvæmd, viðskiptaáætlun verkefnisins, mikilvægi þess fyrir almannahagsmuni, rekstrarafkomu hafnar, fjármögnun og annað það sem máli getur skipt. Vegagerðin getur óskað eftir frekari upplýsingum eða gögnum telji hún þess þörf. Stofnunin vinnur úr umsóknum og tekur þær fyrir við endurskoðun samgönguáætlunar, sbr. 31. gr. Áður en umsókn um framlög úr ríkissjóði er tekin fyrir skal Vegagerðin staðfesta að höfn hafi nýtt alla kosti sína til tekjuöflunar með eðlilegum hætti svo að framlagið raski ekki ótilhlýðilega samkeppni við aðrar hafnir. Staðfesting þessi skal m.a. byggjast á samanburði við gjaldtöku annarra sambærilegra hafna. Greiðslupátttaka ríkissjóðs í einstökum verkefnum er ákveðin af Alþingi í fjárlögum og tekin til endurskoðunar á að lágmarki þriggja ára fresti við endurskoðun samgönguáætlunar að því marki sem verkefni rúmast innan fjárheimilda í fjárlögum.

Allar hafnarframkvæmdir sem njóta greiðslubátttöku úr ríkissjóði skulu vera á svæðum sem eru í eigu hafnar eða sveitarfélaga. Hafnarmannvirki sem hlotið hafa styrk úr ríkissjóði skulu vera opin almennt skiptaferð eftir því sem nánar er kveðið á um í lögum, hafnarreglugerð viðkomandi hafnar og öðrum reglum sem um aðgengi að höfnum gilda. Í reglugerð skal kveðið nánar á um þau skilyrði sem höfn skal uppfylla til þess að teljast styrkhæf samkvæmt ákvæðum 32. gr. Ráðherra er heimilt að setja reglugerð um skilyrði sem hafnir þurfa að uppfylla til þess að njóta framlags ríkissjóðs til endurbóta og nýframkvæmda.

34. gr. Hafnabótasjóður.

Hafnabótasjóður er eign ríkisins og fer **[Vegagerðin] 1)** með stjórn sjóðsins í umboði ráðherra. Sjóðurinn skiptist í tvær deildir, A-deild og B-deild. Hlutverk A-deildar sjóðsins er að fjármagna hlut ríkisins í ríkisstyrktum framkvæmdum en B-deildar að fjármagna tjónaviðgerðir, sbr. 3. tölul. 3. mgr. Tekjur Hafnabótasjóðs eru tekjur af starfsemi sjóðsins og framlag úr ríkissjóði samkvæmt ákvörðun Alþingis hverju sinni. Hafnabótasjóði er heimilt að taka lán vegna starfsemi sinnar samkvæmt ákvörðun Alþingis hverju sinni. Vegagerðin ráðstafar fé Hafnabótasjóðs með samþykki ráðherra á eftirgreindan hátt:

1. Fjármagnar framkvæmdir ríkisins samkvæmt samgönguáætlun sem samþykkt hefur verið á Alþingi.
2. Hafnabótasjóði er heimilt að starfrækja þróunardeild hafna samkvæmt reglugerð sem ráðherra setur að fengnu sérstöku fjárframlagi samkvæmt samþykkt Alþingis. Markmið þróunardeildarinnar er að styðja minni hafnir á landsbyggðinni sem eru mikilvægar fyrir byggðarlagið og atvinnuuppbyggingu þess.
3. Hafnabótasjóði er heimilt að bæta tjón á hafnarmannvirkjum sem eru styrkhæf skv. a-lið og c-lið 2. mgr. 32. gr., þ.m.t. tjón sem ekki fæst að fullu bætt úr Viðlagasjóði eða vegna ákvæða IX. kafla siglingarlaga um takmarkaða ábyrgð útgerðarmanna. Vegagerðin annast vörslu, daglega afgreiðslu og bókhald Hafnabótasjóðs. Lánasýsla ríkisins veitir sjóðnum aðstoð við öflun lánsfjár. Heimilt er með samþykki ráðherra að fela lánastofnun umsýslu lána sjóðsins.

IX. kafli. Kæruheimild.

35. gr. Kæruheimild.

Notendum hafna er heimilt að kæra ákvarðanir hafnarstjórna samkvæmt lögum þessum og reglugerðum settum samkvæmt þeim til Samgöngustofu. Úrskurðir Samgöngustofu eru endanlegir á stjórnsýslustigi. Ákvörðunum Samgöngustofu og Vegagerðarinnar samkvæmt lögum þessum og reglugerðum settum samkvæmt þeim má skjóta til ráðherra. Um málsmeðferð fer samkvæmt ákvæðum stjórnsýslulaga.

36. gr. Refsingar.

Brot gegn lögum þessum varða sektum nema þyngri refsing liggi við eftir öðrum lögum. Þegar brot er framið í starfsemi lögaðila má gera lögaðilanum sekt skv. II. kafla A almennra hegningarlaga.

37. gr. Breytingar á verðlagi.

Allar verðmætaviðmiðanir samkvæmt lögum þessum skulu taka sömu breytingum á milli ára og vísitala neysluverðs frá gildistíma laganna.

Tillaga um ákvæði til bráðabirgða: Við lögin bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða, svohljóðandi:

Eigendur hafna skulu senda ráðuneytinu endurskoðuð ákvæði í hafnarreglugerðum um stærð og takmörk hafnarsvæðis á sjó, með hliðsjón af viðmiðunum 1. mgr. 4. gr., eigi síðar en 1. maí 2024.

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið
Skuggasundi 1
101 Reykjavík

Reykjavík 4. janúar 2023

2301005SA GB
Málalýkill: 00.64

Efni: Umsögn um áform um br. á l. um varnir gegn mengun hafs og stranda, mál nr. 249/2022

Vísað er til tilkynningar í samráðsgátt frá 16. desember sl., þar sem óskað er eftir umsögnum um áform um breytingu á ofangreindum lögum. Fram kemur að tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2019/883 frá 17. apríl 2019 um móttökuaðstöðu í höfnum til afhendingar úrgangs frá skipum, um breytingu á tilskipun 2010/65/ESB og um niðurfellingu tilskipunar 2000/59/EB hefur verið tekin upp í EES-samninginn. Tilskipunin var tekin upp með stjórnskipulegum fyrirvara af hálfu Íslands þar sem innleiðing tilskipunarinnar hér á landi kallar á lítilsháttar breytingar á lögum um varnir gegn mengun hafs og stranda.

Samband íslenskra sveitarfélaga hefur um nokkurt skeið haft til skoðunar, í nánu samráði við Hafnasamband Íslands, hvort lagaákvæði um skyldu hafna og söfnunar- og móttökustöðva sveitarfélaga hér á landi til þess að móttaka og meðhöndla úrgang sé nægilega skýr að lögum. Að áliti sambandsins er þörf á því að gera lítilsháttar breytingar á lögum nr. 33/2004 til að tryggja samræmi laganna við umfangsmiklar breytingar á úrgangslöggjöf sem samþykktar voru hér á landi árið 2021, sbr. lög nr. 103/2021, til innleiðingar hringrásarhagkerfis. Lögin tóku gildi 1. janúar sl. Verður að telja að umrædd lagfæring sé liður í að tryggja rétta innleiðingu EES-löggjafar um meðhöndlun úrgangs og þarf ekki að koma á óvart, í ljósi flækjustigs í lagaumhverfi úrgangsmála, að slíkar ábendingar komi fram.

Mikilvægt er að nýta það tækifæri sem gefst við framlagningu frumvarps um breytingar á lögum nr. 33/2004 til að afmarka skyldur hafna og sveitarfélaga betur en gert er í gildandi lögum.

Ályktun hafnasambandsþings frá 28. október 2022

Framangreind álitamál tengjast m.a. samskiptum Hafnasambands Íslands við Samtök fyrirtækja í sjávarútvegi (SFS) í tengslum við fyrirkomulag framlengdrar framleiðendaábyrgðar á veiðarfæraúrgangi sem inniheldur plast. Í tengslum við þau samskipti hafa komið fram ábendingar um að skylda hafnir til móttöku úrgangs frá skipum sé of vítt skilgreind í lögum nr. 33/2004.

Fjallað var um málið á hafnasambandsþingi á sl. ári og samþykkt svohljóðandi ályktun:

Hafnasambandsþing haldið í Ólafsvík dagana 27. og 28. október 2022 leggur til að stjórn Hafnasambandsins verði falið að hefja viðræður við

Umhverfisstofnun og SFS um samræmda flokkun úrgangs í skipum með hliðsjón að nýjum lögum um meðhöndlun úrgangs sem og öðrum lögum og reglum er gilda um úrgang í skipum. Í framhaldinu er mikilvægt að leiðbeina sveitarfélögum um hvernig hægt er að innleiða samræmda flokkun í höfnun í sérstaka samþykkt sveitarstjórna um meðhöndlun úrgangs í sveitarfélaginu.

Nánari skýring

Í grunninn snýr ábending sambandsins og Hafnasambands Íslands að því að í 11. gr. l. nr. 33/2004 vanti afmörkun á því að tiltekinn úrgangur falli undir framlengda framleiðendaábyrgð og sé því ekki á ábyrgð hafna að taka við þeim úrgangi, þrátt fyrir almenna skyldu hafna til að koma upp viðunandi aðstöðu til að taka við úrgangi og farmleifum frá skipum. Þessi aðstaða skal skv. 2. ml. 1. mgr. 11. gr. miðast við þarfir skipa er jafnan koma í viðkomandi höfn.

Í samskiptum vegna samnings sem gerður hefur verið á milli SFS og Úrvinnslusjóðs um móttöku veiðarfæraúrgangs er gert ráð fyrir að SFS starfræki móttökustöðvar fyrir veiðarfæraúrgang sem fellur undir framleiðendaábyrgðarkerfi sem SFS starfrækir. Samningur hefur verið í gildi frá árinu 2005 um þetta efni og virkjar sá samningur undaþáguheimild um álagningu úrvinnslugjalds á veiðarfæri í lögum um úrvinnslugjald.

Fram hefur komið sá skilningur á hlutverki og skyldum SFS annars vegar og hafnarstjórna hins vegar að með framangreindum samningi sé gert ráð fyrir að hafnir séu undanþegnar skyldu til að taka á móti veiðarfæraúrgangi sem inniheldur plast. Sú skylda hvíli hins vegar á úrgangshöfum, þ.m.t. útgerðar- og fiskeldisfyrirtækjum, að koma slíkum úrgangi til móttökustöðvar. Í ákveðnum tilvikum getur þar verið um töluverðar vegalengdir að ræða og geta hafnir því setið uppi með umtalsverðan kostnað ef þær taka við veiðarfæraúrgangi og þurfa að bera flutningskostnað af því að koma honum í viðeigandi meðhöndlun. Einnig er enn óljóst hvers konar flokkun og önnur meðhöndlun veiðarfæraúrgangs þurfi að fara fram áður en honum er skilað á móttökustöðvar, sem ræðst af móttökuskilmálum sem SFS gefur út. Að óbreyttu geta því hafnir og og móttöku- og söfnunarstöðvar sveitarfélaga ekki aðeins setið uppi með flutningskostnað heldur einnig kostnað við meðhöndlun. Ef ætlunin er að hafnir hafi í einhverjum tilvikum móttökuskyldu vegna veiðarfæraúrgangs þarf því jafnframt að vera ljóst að þær hafi heimild til að leggja á gjald sem nemur öllum kostnaði við móttöku og meðhöndlun úrgangs, enda er gengið út frá því í lögum um meðhöndlun úrgangs að sveitarfélög innheimti raunkostnað fyrir söfnun og meðhöndlun úrgangs. Slík útfærsla gæti þó stangast á við ákvæði laga um úrvinnslugjald þar sem framleiðendaábyrgð á að vera á veiðarfærum og því á úrgangshafi ekki að verða fyrir kostnaði við að skila veiðarfæraúrgangi til viðeigandi meðhöndlunar að notkun lokinni.

Vert er að taka fram að líklegt er að skýrara verklag og leiðbeiningar muni með tímanum leiða til þess að meðhöndlun veiðarfæraúrgangs komist í betra horf. Engu að síður telja Samband íslenskra sveitarfélaga og Hafnasamband Íslands þörf á að lög nr. 33/2004 endurspegli þær áherslubreytingar sem orðið hafa í úrgangslöggjöf bæði hér á landi og í löggjöf ESB, þannig að ljóst verði hvernig móttökuskylda hafna takmarkist varðandi úrgang sem fellur undir framlengda framleiðendaábyrgð.

Jafnframt mætti þá undirstrika að þar sem veiðarfærasamningurinn undanþiggur útgerðir og aðra handhafa veiðarfæraúrgangs frá greiðslu úrvinnslugjalds sé tekinn af allur vafi um að SFS, f.h. útgerðarfyrirtækjanna, sé ábyrgt fyrir móttöku allra veiðarfæra sem falla undir samninginn, skýrslugjöf til Umhverfisstofnunar um magn úrgangs sem fellur til og ráðstöfun hans o.s.frv.

Virðingarfyllst
SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Karl Björnsson', is written over a horizontal line.

Karl Björnsson
framkvæmdastjóri